

**ТЕМАТСКО САГЛАСЈЕ ЧАСОПИСА И КЊИГЕ – НОВИ
ИЗДАВАЧКИ ПОДУХВАТ НАРОДНЕ И УНИВЕРЗИТЕТСКЕ
БИБЛИОТЕКЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ**

(Вања Шмуља (Ур.): *Верзал: часопис за културну баштину и науку о књизи*. Бања Лука: Народна и универзитетска библиотека Републике Српске, Филолошки факултет, 2021, 267 стр.;
Андреа де Пасквале: *Шта је библиологија*. Бања Лука: Народна и универзитетска библиотека Републике Српске, 2021, 179 стр.)

У издању Народне и универзитетске библиотеке Републике Српске и Филолошког факултета Универзитета у Бањој Луци (суиздавач) изашао је крајем 2021. године први број часописа за културну баштину и науку о књизи, под насловом *Верзал*. Главни и одговорни уредник је магистар библиотечких наука Вања Шмуља, која је запослена у звању документалисте савјетника у именованој библиотеци. У уредништву је и мастер библиотекарства и информатике Споменка Кузмановић, библиотекар савјетник. Рецензенти и чланови редакције *Верзала* јесу професори универзитета у Риму, Софији, Београду, Бањој Луци и Источном Сарајеву, заједно са научним сарадницима и савјетницима Института за књижевност и уметност у Београду, Византолошког института САНУ, Народне библиотеке Србије, Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић“ и Академије наука и умјетности Републике Српске.

Верзал је први часопис своје врсте у Републици Српској. И као такав, дуго је и жељно ишчекиван. Замишљен је као научно-истраживачко средиште које привлачи и окупља сараднике из цијелога свијета. Отвара пут научним искорацима и пружа могућност интернационалног научног дијалога. Но, прије свега, поставља питање шта је књига, одакле, сасвим логично, произлази и питање шта је наука о књизи. Заправо, *Верзал* нас подстиче да о томе наново размислимо.

Наука је прогресивна дјелатност, која подразумејева и повремене ревизије постојећих, као и предлагање другачијих, савременијих одговора. Када је ријеч о библиологији, има простора и за расвјетљавање терминолошких двоумљења, те евентуално оживљавање заостављених и креирање нових термина. Актуелно је и пропитивање опсега дјеловања науке о књизи и њеног односа са другим наукама.

Откривајући идејну концепцију *Верзала*, уредник саопштава да се ради о научном часопису „у чијем је средишту проучавања културна баштина, првенствено књига као артефакт“ (13). Другим ријечима казано, књига се посматра као предмет „чији појавни облик има одређена материјална, естетска и интелектуална својства, који има одређену објективну вриједност (тржишну, културолошку и меморијалну), и надасве, субјективну вриједност за оног ко је посједује и/или оног ко је чита“ (17).

Као што и сам уредник сугерише (а поднаслов потврђује), *Верзал* афирмише и остала културна добра, као и разне друге феномене из сфере умјетности и науке. Компонован је у пет рубрика (*Библиосфера*, *Искораџи*, *Порџреџи*, *Из манасџирских ризница* и *На хоризонџу*), смјештених између уводника и препоруке новоизашлих публикација из назначених области. Часопис ће излазити једном годишње, у посљедњем кварталу године.

Први број *Верзала* садржи двадесет четири прилога, распоређена у истакнутим тематским одјељцима. *Библиосфера* започиње *Појмовником анализомџије књиџе*, који је маркиран као стална подрубрика. Ова стваралачка цјелина информативне је природе и намијењена је најширем кругу читалаца. У првом броју обрађена је тема *Дефиниџија књиџе*, заједно са сликовитим приказом саставних дијелова корица, књижног блока и хрпта. Даље слиједи реиздање чланка *Библиолошке науке* (Прештампано из зборника радова *Библиолоџија – развиџије – общестџво*, Софија, 1988) Роберта Естивалса. Чланак је на француском језику и говори о природи и класификаџији библиолошких студија. У наставку је прилог на енглеском језику Милене Цветкове, која пише о библиолошким коријенима друштвених мрежа и наставе на даљину.

У теоријском и практичном огледу *Срџски џоџлед на срџску националну библиоџрафију (коначно)* Жарко Војновић преиспитује критеријуме примијењене при изради српске ретроспективне библиоџрафије – *Срџска библиоџрафија. Књиџе. 1868–1944*. (Београд, Народна библиотека Србије, 1989–2008). Бави се одређивањем „појма српског, које у потпуности условљава производ националне библиоџрафије, а које је у доба социјализма [када је овај капитални национални пројекат и започет] било врло рестриктивно постављено у односу на ранију традиџију“ (39). Аутор указује и на значајне помаке у правцу афирмације српског националног идентитета, нарочито српске књиџе у 21. вијеку. Као примјер наводи публикаџије *Срџска библиоџрафија*.

Књије. 1868–1944. Том 21, Дојуне (Београд, 2017) и *Српска библиографија. Књије. 1801–1867.* (Београд, 2019).

У раду *Култи књије у Кини* Јелене Вујичић дат је историјски пресјек настанка, развоја и статуса књиге у споменутом дијелу свијета. Размотрена је и традиција штампарства и библиотечких каталога, са посебним освртом на цензурисање књига у добу Мао Цедунга и Културне револуције.

Библиосфера садржи и прилог који акцентује савремене тенденције у библиотекарству, попут међубиблиотечке позајмице и тзв. отвореног снабдијевања научним документима „без финансијских, правних и техничких ограничења“ (62). Значајни су и чланци о Специјалној библиотеци Музеја жртва геноцида у Београду и Фонду раритетних нота и књига Централне градске јавне библиотеке „В. В. Мајаковски“ у Санкт Петербургу, гдје су похрањене ноте које осликавају музичке везе између Русије, Србије и Црне Горе.

Искораци окупљају теме из различитих научних грана, које овдје посве хармонично коегзистирају. Са географског и природно-математичког становишта проблематизује се оријентација најстаријих српских манастирских цркава у Републици Српској, Федерацији БиХ и Републици Хрватској. Волфганг Рохрбах, редовни члан Европске академије наука и умјетности у Бечу, упознаје нас са хришћанским коријенима индустрије осигурања у Југоисточној Европи, на примјерима из православних манастира у средњем вијеку. Ту је и лингвистичка студија *Семантичка и синтаксичка анализа презимена возућких Срба* Дуње Илић. Због обимности обухваћене грађе, излазиће у наставцима. *Искорацима* припада и научна полемика Душана Иванића, који „у осврту на дилеме око ауторства псеудонимно објављеног дјела *Србије илачевно њакијорабошћеније* (Венеција, 1815) указује на поуздане налазе Богдана Љ. Поповића и на погрешне атрибуције у новијем фототипском издању (2009)“ (102).

Портрети обједињује савремене, иновативне погледе на живот и стваралаштво наших научника, књижевника и значајних историјских личности. С тим у вези, у истраживачком фокусу су Петар Кочић, Павле Карано-Твртковић, као и наши савременици, сада већ почивши универзитетски професори Јован Шевић и Милош Мишковић. Такође, освјетљен је историјат и савремена дјелатност Народне и универзитетске библиотеке Републике Српске. Заслугом библиотекарке Јелене Ахти, обиљежено је и 150 година постојања Централне градске јавне библиотеке „В. В. Мајаковски“ у Санкт Петербургу. Из Етнолошког одјељења Музеја Републике Српске присти-

гла је занимљива прича о накиту за врат с краја 19. вијека (огрлице-ниске, огрлице-крагне и огрлице-ланци са привјесцима). Читаоцима *Верзала* Ранко Поповић повјерава сопствени доживљај личности Аријадне Ефрон, „жене којој је читање значило живот“ (219). Текст је дио његовог необјављеног списка, радног наслова *Очишћавање душе* и поднаслова *Крајња приватна повјест чистања*. Ово нас подсјећа да и библиологија испитује феномен читања, врсте и сензибилитет читалаца. И било би заиста корисно да и у наредним бројевима освићу прилози овакве тематике.

Поводом великог јубилеја српске штампане књиге – 500 година *Псалтира с послоговањем* (Горажде, 1521) – у рубрици *Из манастирских ризница* прештампан је дио рада, под насловом *Књиге јоранганске шtamпарије*, Катарине Мано Зиси (зборник радова *Горанганска шtamпарија*, Београд, Источно Сарајево, 2008).

И најзад, рубрика *На хоризонту* обухвата приказе монографија из области науке о књизи (Андреа де Пасквале, *Шта је библиологија*, Бања Лука, Народна и универзитетска библиотека Републике Српске, 2021), историје књиге и библиотека (Жарко Војновић, *Српске манастирске библиотеке до краја XVIII века*, Панчево, Градска библиотека, 2019) и историје периодике (Бојана Ласица, *Српска периодика у Босни и Херцеговини до 1918. године*, Пале, Српско културно и просвјетно друштво „Просвјета“, 2020).

Након прегледа садржине, осврнућемо се и на графичко обликовање *Верзала*, будући да је и на том пољу уложено много труда. Спољашњи и унутрашњи дијелови часописа оплемењени су ликовним елементима, који неријетко, осим декоративне, имају и функцију рашчлањивања текста. Покрај орнамената фресака манастира Старо Нагоричино, Лесново и Трескавац, затим фотографија, графика и табела, заступљени су и специјално дизајнирани украси, прилагођени идејној матрици и мисији споменутог гласила. Стабло широке крошње у виду разлистане књиге представља ликовни лајтмотив *Верзала*. Визуелној препознатљивости часописа доприноси и лого, у чијем средишту је описана вињета. Ова намјенска креација упућује на древне везе књиге и дрвета. У *Историји књиге* (Београд, Слио, 2009), Фредерик Барбије напомиње да су од давнина подлоге за писање настајале обрадом различитих дијелова и врста дрвета. Отуда потичу и познати називи за књигу, као што су *liber/libro/livre/livro* (омотач стабла између коре и самог дрвета), *bokis/Buch/book* (стабло букве) и *βιβλίον*, који се изводи из *βιβλος/βύβλος* (папирус из Египта).

Упоредо са *Верзалом*, покренута је и едиција превода под називом *Библиолошке шеме*. Она утемељује и потврђује научну озбиљност визије из које проистиче часопис. Дату сродност освједочава и истоветни ликовни дизајн.

Књижни првенац ове едиције, насловљен *Шта је библиологија* (*Che cos'è la bibliologia*, Roma, 2018), изашао је из пера Андреа де Пасквалеа, професора Катедре за библиологију Универзитета Сапијенца у Риму. Према његовом виђењу, библиологија је научна дисциплина „која проучава производњу и штампу старих књига, не у смислу њиховог семантичког садржаја већ као ручно израђених предмета – који су резултат сложеног и истанчаног технолошког процеса који се није претјерано мијењао током вијекова“ (7). Пасквале детаљно разматра подручје и предмет дјеловања библиологије. Доноси исцрпне и веома драгоцене податке о развоју ове дисциплине у Енглеској, Француској и Италији. Нарочиту пажњу посвећује књигама као примјерцима, истражујући власничке ознаке и разне метатекстуалне елементе који су додати на њих послуже изласка из типографске радионице.

На питање шта је библиологија, одговара и Милена Цветкова у надолазећој монографији *Наука за књиштва* (Софија, 2018), другој по реду књизи *Библиолошких шема*. Ауторка је ванредни професор Универзитета у Софији. Објавила је и обимну студију *Књиштва као медија* (Софија, 2012).

Дубоко увјерени да ће постати узоран и препознатљив медиј емитовања научних постигнућа из области којима су наклоњени, срдечно поздрављамо покретање часописа *Верзал* и њему тематски сагласне едиције.

Радославка Р. Сударушић
Универзитет у Источном Сарајеву
Филозофски факултет
radoslavka.sudarusic@ff.ues.rs.ba